

Історичні, філософські, правові й організаційні проблеми фізичної культури

УДК 796.03

Олег Гребік

Концептуальні положення фізичного виховання студентської молоді в Україні (90-ті роки ХХ століття – наш час)

Луцький національний технічний університет (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми. За роки незалежності в соціальній сфері України склалася тривожна ситуація, а саме різко погіршилися здоров'я та фізична підготовленість студентської молоді. Це, насамперед, пов'язано з кризою національної системи фізичного виховання населення, яка не відповідає сучасним вимогам і міжнародним стандартам фізичної підготовленості людини. Основними причинами кризи є знецінення соціального престижу здоров'я, фізичної культури й спорту; недооцінка в навчальних закладах усіх рівнів соціальної, оздоровчої та виховної ролі фізичної культури й спорту, залишковий принцип її фінансування тощо. Отже, виникла необхідність радикальної перебудови системи фізичного виховання підростаючого покоління, формування нової державної політики та вироблення концепції фізичного виховання молоді відповідно до соціальних і економічних змін, що відбуваються в Україні.

Аналіз останніх досліджень. Як свідчать результати дослідження, проблема фізичного виховання студентської молоді є предметом наукового пошуку багатьох дослідників і здійснюється за такими напрямками: оцінювання рівня фізичної підготовленості й стану соматичного здоров'я студентів (І. Боднар, А. Козицька, Л. Пшенична, А. Помазан, Л. Храпко та ін.), формування здорового способу життя в студентському середовищі (Г. Іванова, В. Лесик, В. Мартиненко, В. Сало, Л. Соколенко й ін.), фізкультурно-спортивні інтереси студентів (В. Бокурідзе, В. Вовк, О. Жданова, І. Карпюк, А. Кривенко та ін.), підвищення ефективності організації фізичного виховання студентів (О. Тимошенко, Л. Храпко, Л. Щербак й ін.), фізкультурно-оздоровча робота серед студентської молоді (В. Базильчук, І. Верблюдов, І. Демидова, Ю. Кулаков, І. Шеремет та ін.), деякі аспекти нормативно-правового регулювання відносин у сфері фізичної культури, зокрема у ВНЗ (Ю. Мічуда, В. Огаренко, А. Скрипник й ін.), історичні аспекти розвитку системи фізичного виховання в Україні (Н. Борейко, М. Борищак, І. Гузенко, С. Домбровська, С. Степанюк та ін.), форми й засоби фізичного розвитку студентів (І. Карпюк, А. Кривенко, В. Куделко, І. Полещук і т. д.). Але питання, яке повинно систематизувати всі ці аспекти, зокрема концептуальні положення фізичного виховання студентської молоді, досі випадало з поля зору науковців [5; 6; 7; 8].

Завдання дослідження – на основі вивчення основних нормативно-правових документів проаналізувати концептуальні положення фізичного виховання студентської молоді, які були сформульовані за роки незалежності України.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. “Концепція фізичного виховання в системі освіти України” є основоположним програмним документом, що визначає державну політику в галузі фізичного виховання на період становлення національної системи освіти в Україні. Це основний керівний документ для практичної діяльності всіх органів, структур й осіб, що організують і здійснюють процес фізичного виховання. Концепція визначає об'єкт фізичного виховання, його ідеологічні, організаційно-педагогічні основи, програмне, нормативне, наукове, методичне, інформаційне, лінгвістичне, кадрове, матеріально-технічне й фінансове

забезпечення, міжнародні зв'язки, систему управління. Концепція ґрунтується на Конституції України, Законах України "Про освіту", "Про фізичну культуру і спорт" та інших законодавчих актах держави [1; 2; 4; 9].

Згідно з концепцією, фізичне виховання є обов'язковим і здійснюється в усіх ВНЗ України незалежно від форм власності. Об'єкти фізичного виховання – студенти вищих закладів освіти всіх рівнів акредитації. Особливої уваги, як показано в документі, потребують студенти, які навчаються та мешкають у зонах екологічного й радіаційного забруднення та інваліди, котрі мають фізичні й психічні вади.

Фізичне виховання у ВНЗ України повинно ґрунтуватися на принципах індивідуального та особистісного підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого використання різноманітних засобів і форм фізичного вдосконалення, безперервності цього процесу, врахування регіональних умов тощо. Організаційно-педагогічну основу фізичного виховання студентської молоді в системі освіти України складає предмет "Фізичне виховання". Він уводиться як обов'язковий предмет у ВНЗ усіх типів і форм власності. Важливими формами фізичного виховання молоді є заняття в спортивних відділеннях.

Фізичне виховання молоді повинно здійснюватися відповідно до типової навчальної програми для ВНЗ. Робоча навчальна програма з дисципліни "Фізичне виховання" розробляється викладачами кафедр відповідного закладу. Обов'язковою умовою всіх програм є їх відповідність державним вимогам до фізичного виховання.

Фізичне виховання студентської молоді повинно забезпечуватися необхідною кількістю підручників, навчальних посібників, дидактичних матеріалів, методичних розробок, пізнавальної й художньої літератури, наочних та технічних засобів навчання. Для викладачів також мають видаватися нормативні, методичні й довідково-інформаційні збірники з питань фізкультурної освіти, фізичного виховання та спортивного тренування.

Фізичне виховання у вищій школі здійснюється викладачами кафедр фізичного виховання. До проведення навчальних занять допускаються особи, які мають спеціальну фізкультурну освіту або відповідну фахову підготовку. Їхня кваліфікація підтверджується дипломом або сертифікатом, виданим державною установою, що має право на підготовку фахівців фізичної культури й спорту.

Важливою умовою ефективного функціонування системи фізичного виховання молоді повинна стати наявність у ВНЗ, незалежно від форм власності, сучасної матеріально-технічної бази: спортивні споруди, достатня кількість обладнання, інвентарю, технічних засобів для проведення фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів, тренажерної та комп'ютерної техніки тощо. У 2002 р. в Україні розроблено інший концептуальний документ, а саме "Національну доктрину розвитку освіти" [3], затверджену Указом Президента України № 347 від 17.04.2002 р. Характерною принциповою ознакою поряд з оздоровленням молоді є гуманність, моральність і демократичність усіх учасників у навчально-виховному процесі фізичного виховання студентів в Україні. У ній наголошено, що держава разом із громадськістю сприяє збереженню здоров'я учасників навчально-виховного процесу, залученню їх до занять фізичною культурою та спортом, недопущенню будь-яких форм насильства в навчальних закладах, а також проведенню й упровадженню в практику результатів міжгалузевих наукових досліджень із проблем зміцнення здоров'я, організації медичної допомоги студентам, якісному медичному обслуговуванню працівників освіти, пропаганді здорового способу життя та вихованню культури поведінки молоді.

В усіх ланках системи освіти, зокрема у ВНЗ, шляхом використання засобів фізичного виховання й фізкультурно-оздоровчої роботи, закладаються основи для забезпечення та розвитку фізичного, психічного, соціального й духовного здоров'я кожного члена суспільства. Для цього необхідно забезпечити комплексний підхід до гармонійного формування всіх складників здоров'я; удосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя й професійної діяльності на принципах, які забезпечують оздоровчу спрямованість та індивідуальність підходів; використання різноманітних форм рухової активності й інших засобів фізичного вдосконалення.

Фізичне виховання як невід'ємна складова частина вищої освіти, повинна забезпечити можливість набуття кожною людиною необхідних науково обґрунтованих знань про здоров'я та засоби його зміцнення, про шляхи й методи протидії хворобам, про методики досягнення високої працездатності та тривалої творчої активності. У системі освіти держава бере на себе забезпечення розвитку масового спорту як важливого складника виховання молоді.

Висновки

1. Фізичне виховання молоді в незалежній Україні є пріоритетним напрямом державної соціальної політики й обов'язковою складовою частиною системи освіти всіх рівнів.

2. У розроблених державою документах вироблено концептуальні положення та механізми здійснення фізичного виховання в системі вищої освіти. Принципами, на яких повинна будуватися система фізичного виховання студентства в Україні, є фізичне виховання у ВНЗ України, яке ґрунтується на принципах індивідуального й особистісного підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, на широкому використанні різноманітних засобів і форм фізичного вдосконалення, безперервності цього процесу, врахуванні регіональних умов тощо.

Перспективи подальших досліджень можуть проводитися в напрямі вивчення умов реалізації завдань фізичного виховання студентів у ВНЗ України.

Література

1. Закон України "Про фізичну культуру і спорт" від 24.12.1996 р.
2. Закон України "Про освіту" від 26.12.2002 р. – ВВР, 2003. – № 10–11.
3. Національна доктрина розвитку освіти (затверджена указом Президента України № 347 від 17.04.2002 р.).
4. Положення про Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 491 від 02.07.2001 р.).
5. Мірошніченко Ю. М. Державна політика у галузі фізичної культури і спорту: стан, проблеми та перспективи розвитку / Ю. М. Мірошніченко // Державне управління та місцеве самоврядування : тези V Міжнародного наукового конгресу, 26 лютого 2005 року. – Х. : [б. в.], 2005. – С. 32–33.
6. Олейник М. О. Правові основи організації та управління фізичною культурою, спортом і туризмом в Україні : навч. посіб. / М. О. Олейник, А. П. Скрипник – Х. : ХаДІФК, 2000. – 292 с.
7. Скрипник А. П. Фізичне виховання студентів – складова частина підготовки фахівців-юристів / А. П. Скрипник // Проблеми вищої юридичної освіти : тези доп. та наук. повідомлень наук.-метод. конф. – Х. : [б. в.], 2002. – С. 195–196.
8. Фішев С. О. Фізичне виховання студентської молоді в нормативно-правових актах, які регулюють загальні питання функціонування фізичної культури в Україні / С. О. Фішев // Сучасні технології у сфері фізичного виховання, спорту та валеології : зб. тез міжнар. (інтернет) наук.-практ. конф. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2007. – С. 99–101.
9. Шкретій Ю. Реалізація Закону України "Про фізичну культуру і спорт" у навчально-виховній сфері / Ю. Шкретій // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – № 1 (9). – С. 27–31.

Анотації

У статті подано результати вивчення державної політики України в галузі фізичного виховання студентської молоді за роки незалежності. Указано, що фізичне виховання у ВНЗ України повинно ґрунтуватися на принципах індивідуального та особистісного підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого використання різноманітних засобів і форм фізичного вдосконалення.

Ключові слова: фізичне виховання, студенти, концептуальні принципи, державна політика.

Олег Гребик. Концептуальные принципы физического воспитания студенческой молодежи в Украине (90-е годы XX века – наше время). В статье представлены результаты изучения государственной политики Украины в области физического воспитания студентов за годы независимости. Указано, что физическое воспитание в ВУЗе Украины должно базироваться на принципах индивидуального и личностного подхода, приоритета оздоровительной направленности, широкого использования разнообразных средств и форм физического совершенствования.

Ключевые слова: физическое воспитание, студенты, концептуальные основы, государственная политика.

Oleh Hrebik. Conceptual Principles of Youth Physical Education in Ukraine (from 90-th of the XX Century Till Modern Time). The results of the study of Ukrainian state policy in the field of students physical education during the years of independence are presented in the article. It is indicated that in Ukrainian college or university physical education should be based on the principles of individual approach, the priority of health-improving activities and extensive use of various means and forms of physical perfection.

Key words: physical education, students, conceptual principles, state policy.